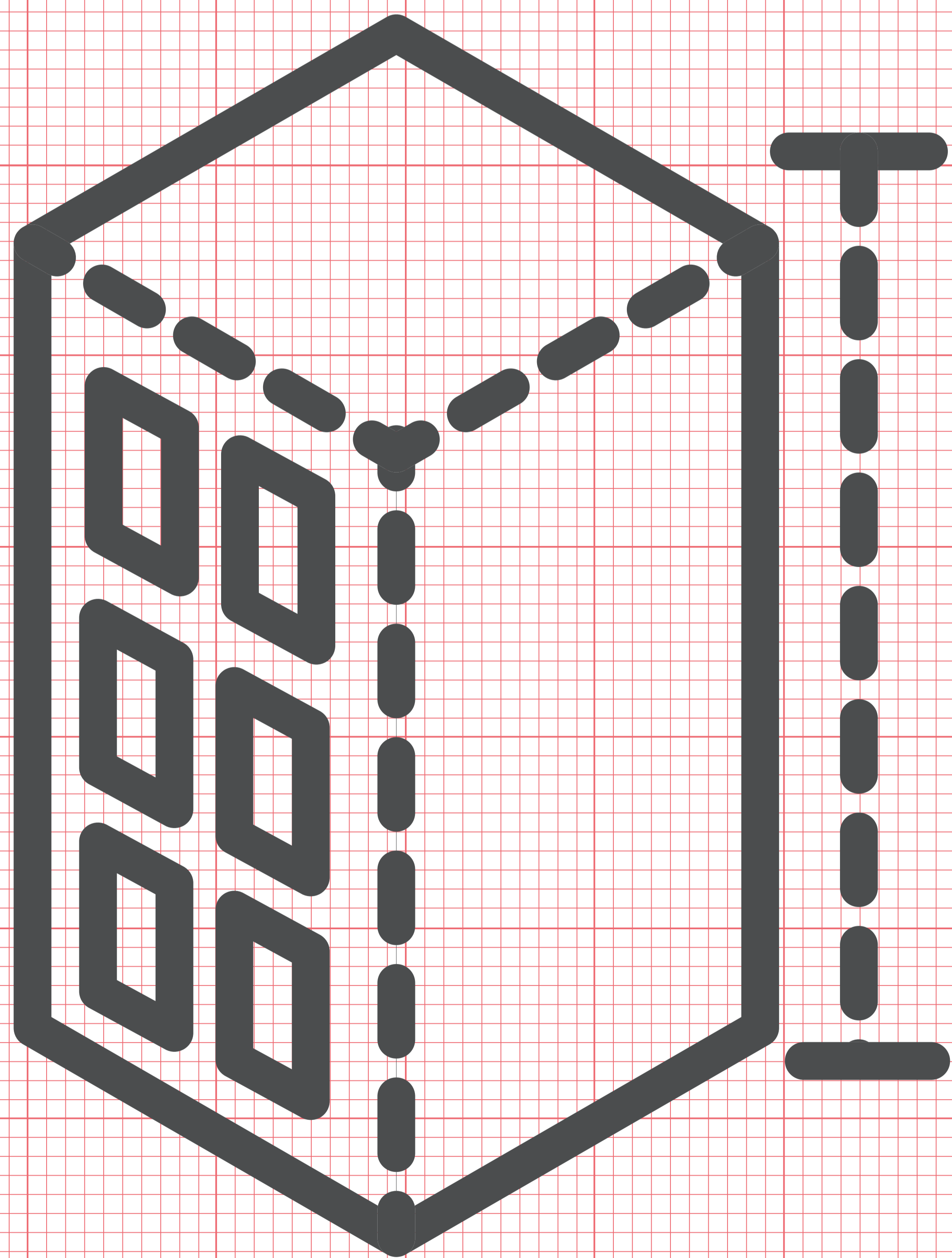

KOBIETY, **WOMEN** KTÓRE **WHO** BUDOWAŁY **BUILT**

KRAKÓW

XX-wieczny rozwój Krakowa nie byłby możliwy bez kobiet: architektek, urbanistek i projektantek, które wbrew przeciwnościom i barierom tworzyły kamienice, ikoniczne budynki, parki, a nawet całe osiedla. Choć w Krakowie od 1888 roku działała Państwowa Szkoła Przemysłowa, kształcąca także dziewczęta, dopiero w 1915 roku umożliwiono kobietom pracę w zawodzie architekta!

The 20th century development of Kraków would not have been possible without women: architects, town planners and designers, who, against all odds and obstacles, created townhouses, iconic buildings, parks and entire housing estates! Although in 1888 a technical school admitting girls was established in Kraków, it was only in 1915 that first women were licensed to work as architects!

Wiele z twórczyń naszego Miasta niestety popadło w zapomnienie, a ich wkład w kreowanie Krakowa był przez całe dekady pomijany. Przez pracę w zespołach projektowych lub duetach z małżonkami ich nazwiska przepadały – zarówno w źródłach, jak i w pamięci krakowianek i krakowian.

Unfortunately, many of the local female architects have been forgotten, their contribution to the shaping of Kraków overlooked and ignored for decades. As they worked in teams or in duos with their spouses, their names were lost both in records and memories.

Nasza wystawa to próba przypomnienia tej niezwykłej kobiecej strony architektury.

Our exhibition is an attempt to acknowledge and celebrate the female trailblazers of Kraków's architecture!

Organizator wystawy: Kancelaria Prezydenta Miasta Krakowa
Koncepcja: Nina Gabrys, Mariusz Kisiel
Teksty: Rafał Kołsut
Tłumaczenie: Nina Lenartowicz-Sokołowska / Kinga Stoszek
projekt graficzny: Justyna Zinkiewicz-Grochot
projekt ekspozycyjny: arch. Jakub Lorek

Materiały do wystawy pozyskano dzięki uprzejmości: Apollo Film sp. z o.o., Galerii Sztuki Współczesnej Bunkier Sztuki, Małopolskiego Instytutu Kultury w Krakowie, Stowarzyszenia Architektów Polskich Oddział Kraków, Włodarczyk + Włodarczyk Architekci Studio Autorskie oraz p. Simeona Genewa.

Zamieszczone fakty są subiektywnym wyborem, nie stanowią kompletnego źródła wiedzy.

Icons Vectors by Vecteezy.com

krakowianki

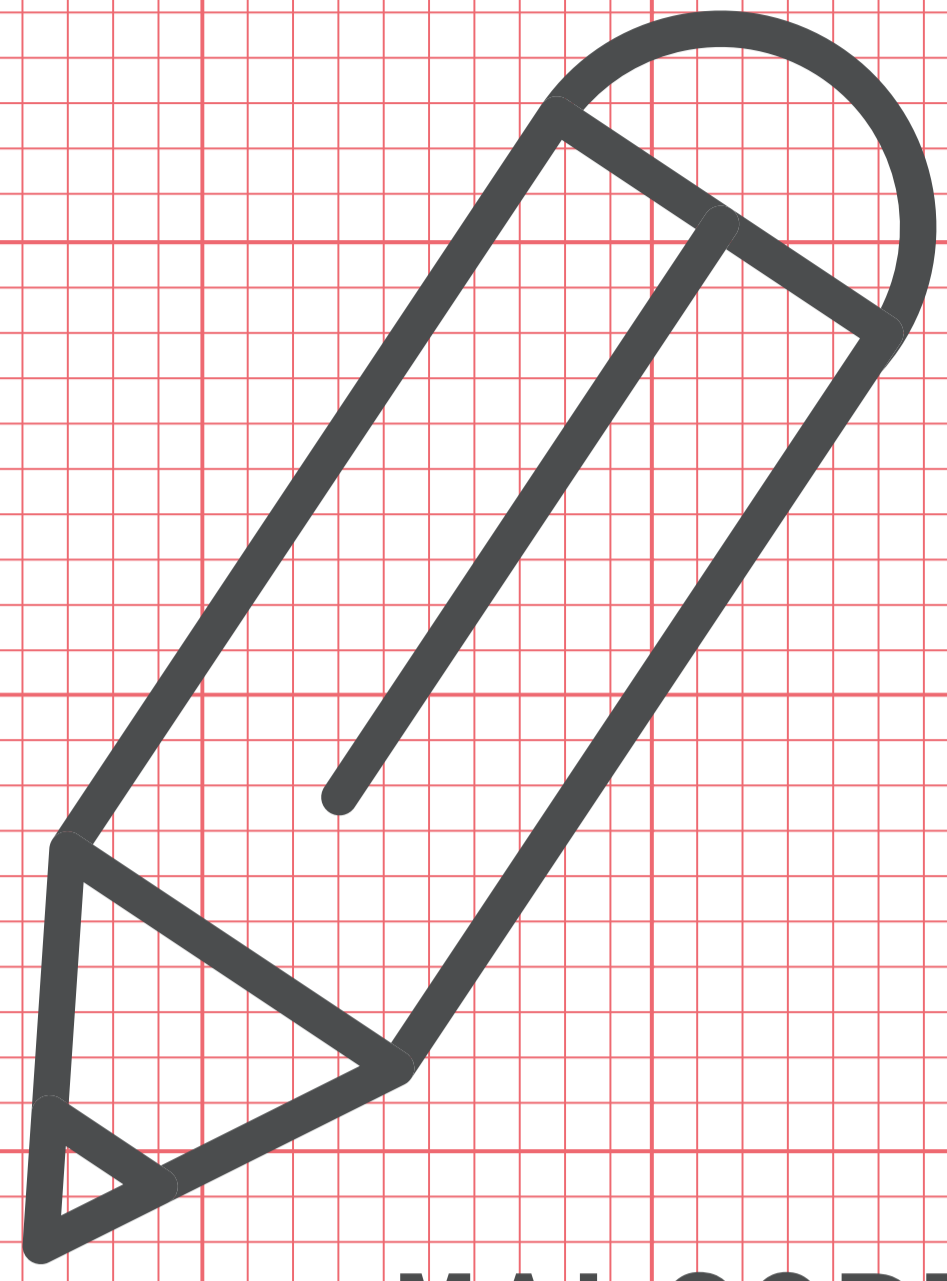
bunkier sztuki
GALERIA SZTUKI WSPÓŁCZESNEJ
GALLERY OF CONTEMPORARY ART

Exhibition organized by: Office of the Mayor of Kraków
Concept: Nina Gabrys, Mariusz Kisiel
Texts: Rafał Kołsut
Translation: Nina Lenartowicz-Sokołowska / Kinga Stoszek
Graphic design: Justyna Zinkiewicz-Grochot
Display case design: Arch. Jakub Lorek

Exhibition material courtesy of: Apollo Film sp. z o.o., Bunkier Sztuki Contemporary Art Gallery, Małopolska Institute of Culture in Kraków, Association of Polish Architects Kraków Branch, Włodarczyk + Włodarczyk Architekci Studio Autorskie and Mr Simeon Genew.

The exhibition includes a subjective selection of facts and does not constitute a complete source of knowledge.

Icons Vectors by Vecteezy.com

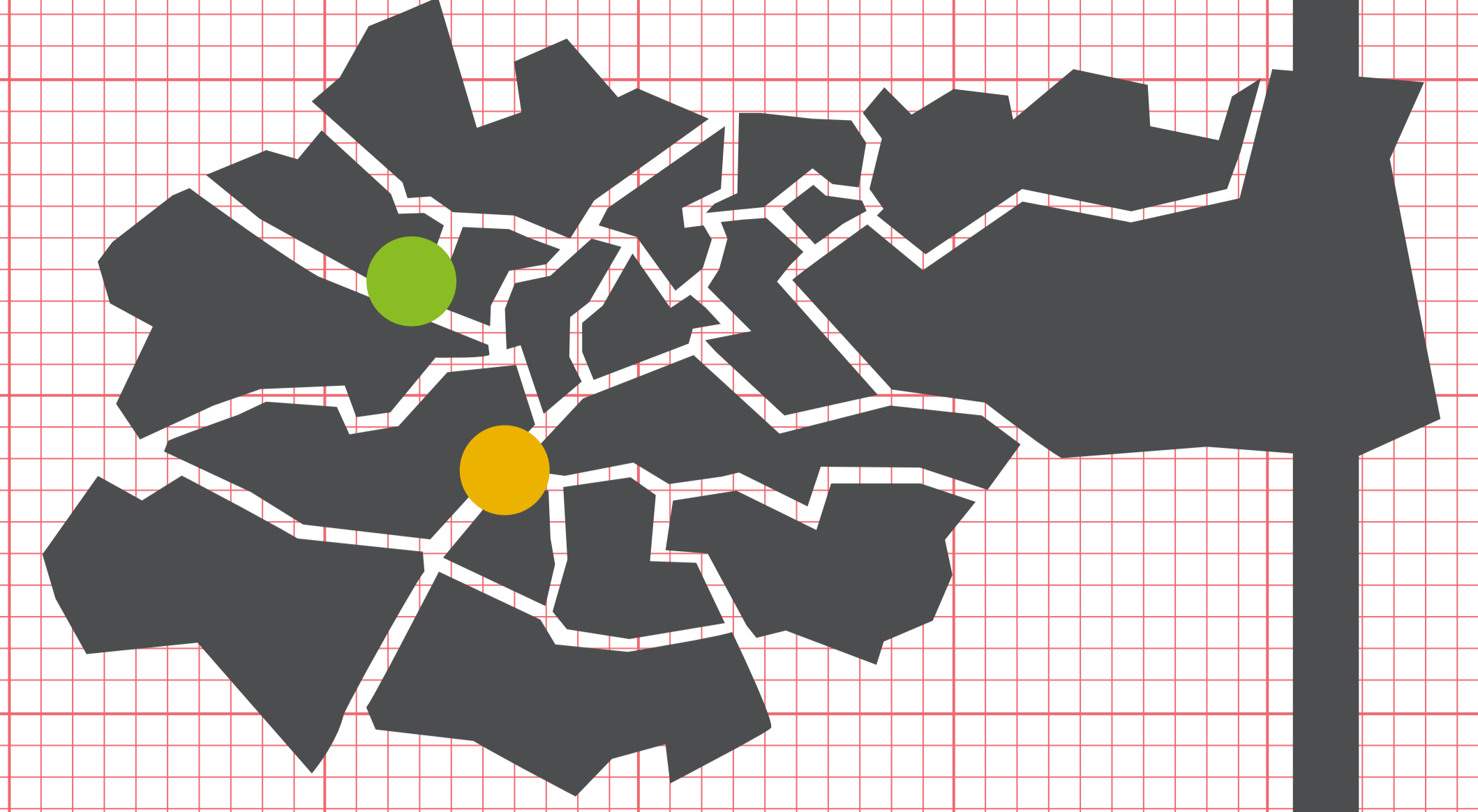
osiedle Widok Zarzecze Widok Zarzecze Housing Estate

projekt design
1973-1975

realizacja implementation
1975-1983

autorki designers

MAŁGORZATA BURATYŃSKA-SERUGA, BARBARA BIELEC

Projekt osiedla został oparty na idei zwartej zabudowy „dywanowej”, która miała być konkurencyjna wobec blokowisk.

To jedyny w Polsce modelowy przykład rozwiązania z tego okresu o tak dużej intensywności!

Każdy ze 130 domów posiada niewielki, wymknięty ogród wewnętrzny oraz przedogródek. Małgorzacie Buratyńskiej-Serudze i Barbarze Bielec zależało na jak największej ilości zieleni.

Główny ciąg pieszy biegnie wzdłuż boiska KS „Bronowianka”.

Osiedle w 1979 roku uzyskało Nagrodę III stopnia Ministra Administracji, Gospodarki Przestrzennej i Ochrony Środowiska.

The design was based on the compact atrial development concept, intended to compete with apartment block housing.

It is a model example of a high intensity design and the only such solution from this period in Poland! Since the designers – Małgorzata Buratyńska-Seruga and Barbara Bielec – opted for as much greenery as possible, each of the 130 houses has both a small, enclosed inner garden and a front yard. The main pedestrian route runs along the KS Bronowianka football pitch. The housing estate was awarded the Third Degree Prize by the Minister of Administration, Spatial Planning and Environmental Protection in 1979.

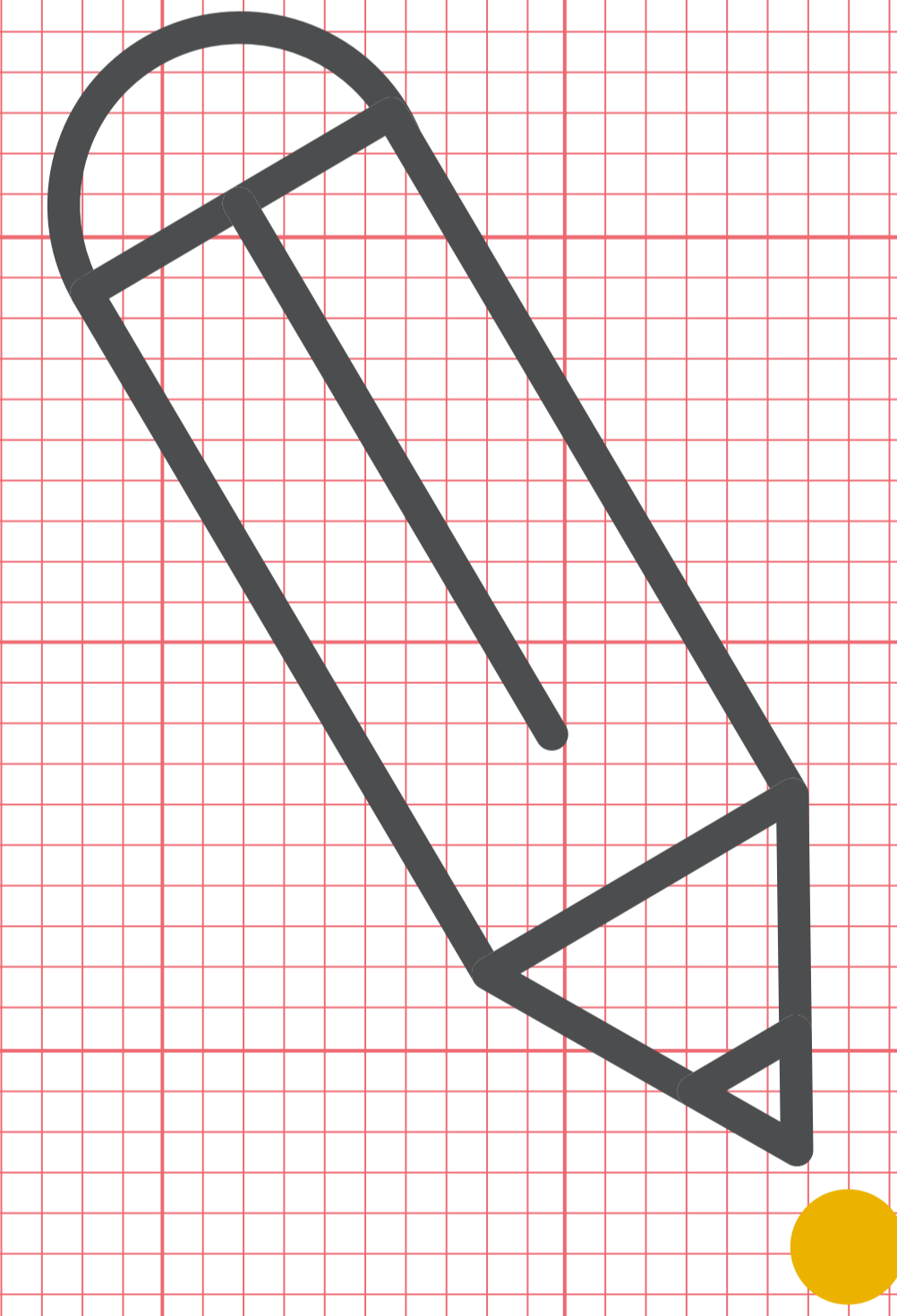
Bank Pekao SA Bank Pekao SA ul. Kapelanka 1 ul. Kapelanka 1

projekt design
1985-1990

realizacja implementation
1989-1994

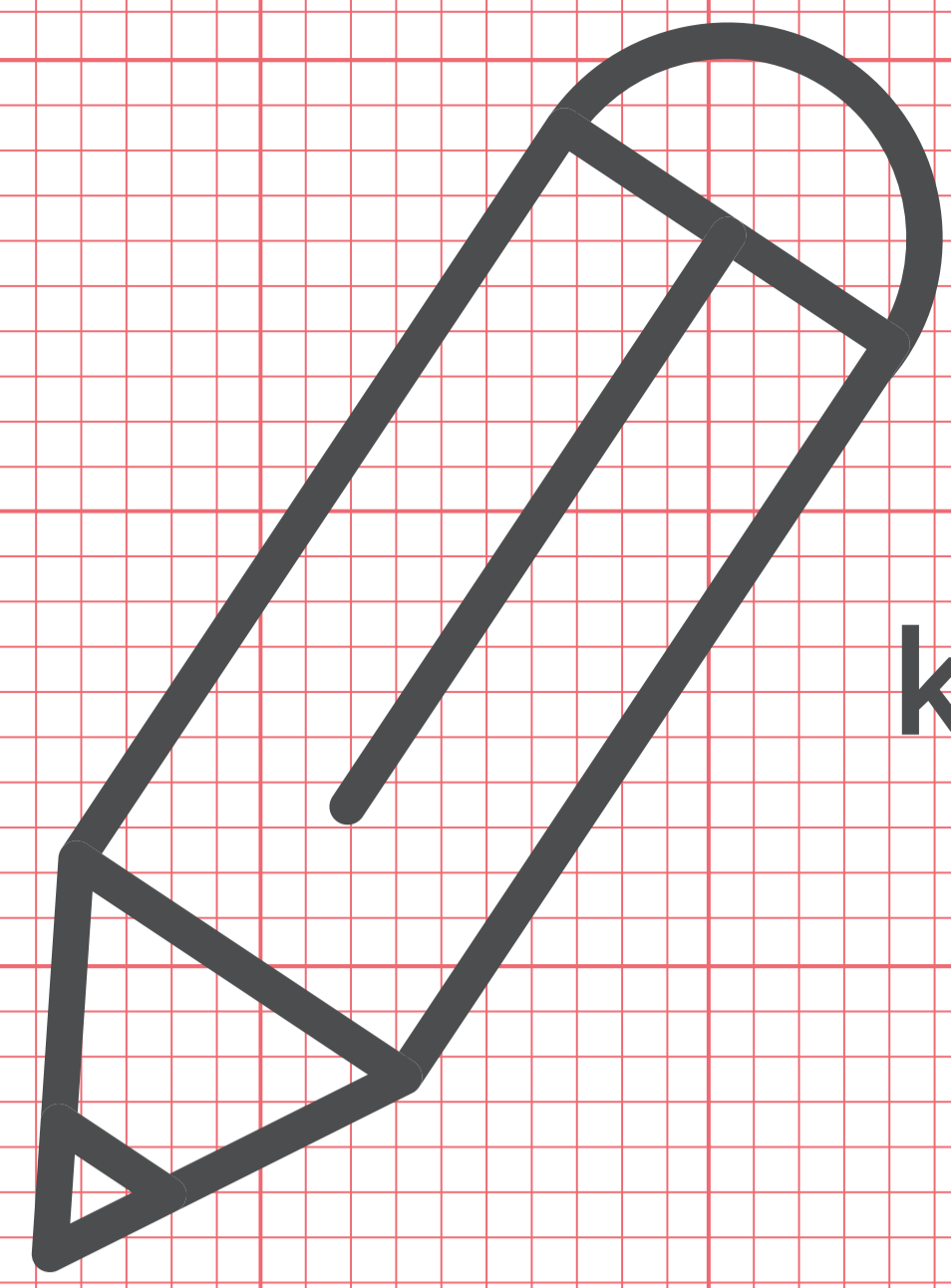
autorka designer

NINA KORECKA

Budynek banku ma kształt masywnej rotundy. To jedna z nielicznych całkowicie indywidualnie projektowanych realizacji o cechach typowych dla polskiej architektury lat osiemdziesiątych. Rotundzie towarzyszy półkolisty budynek biurowo-mieszkalny, a przeszklony łącznik scala obiekty w jedną całość – Nina Korecka nadała kompleksowi wygląd kotwicy (z bankiem jako „uchem”).

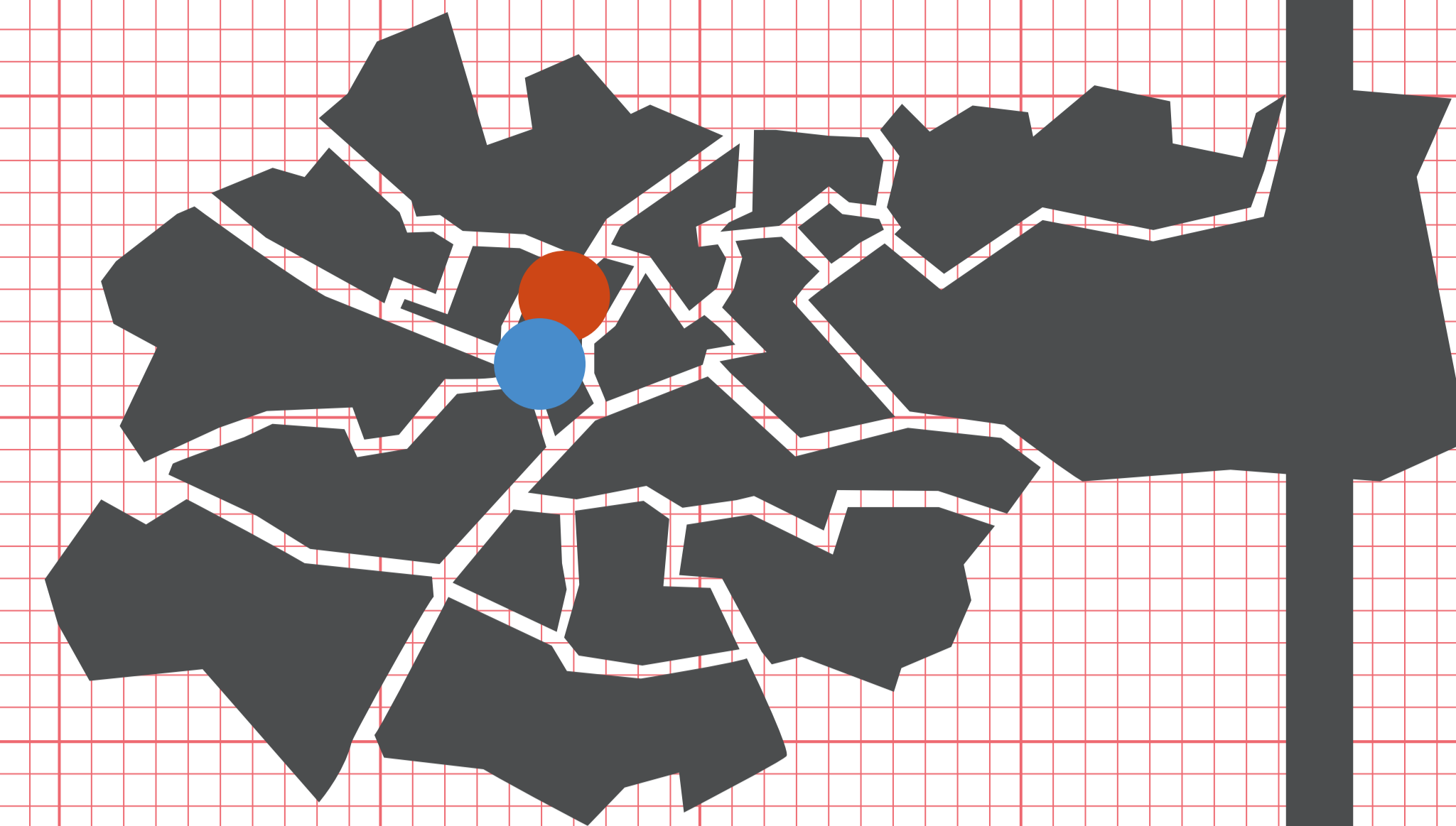
The massive rotunda-shaped bank building is one of few unique designs typical of the Polish architecture of the 1980s. A glazed passageway connects the rotunda to a semi-circular office&residential building forming a coherent whole. Nina Korecka designed the complex to resemble an anchor (with the bank as its ring).

kamienica Elsnerów **Elsner House**

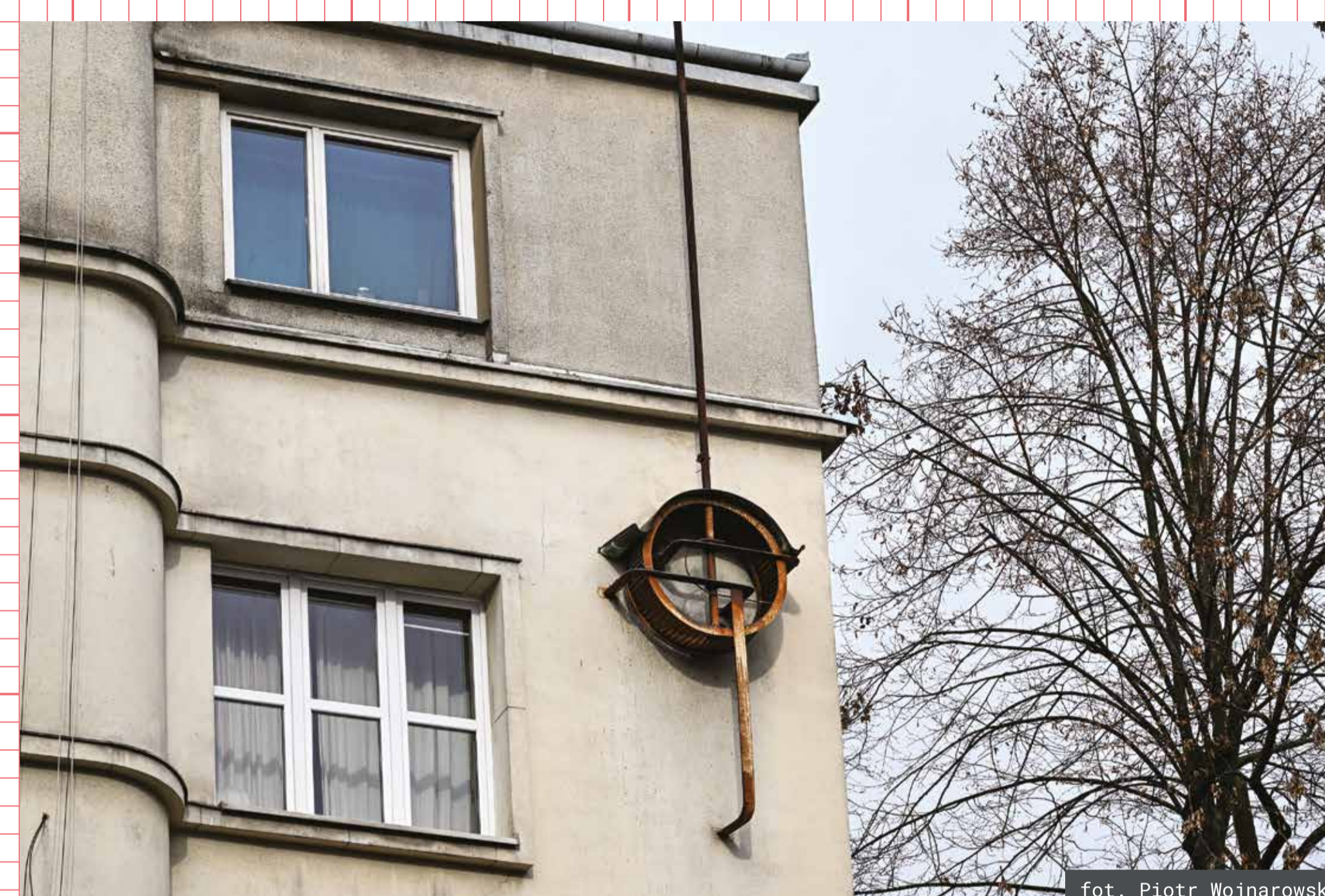
realizacja **implementation**
1937-1939

autorka **designer**
DIANA REITER

Diana Reiter była jedną z pierwszych architektów w Krakowie, wraz z Rełą Schmeidler i Ireną Bertig. W 1927 roku ukończyła studia na Wydziale Architektury Politechniki Lwowskiej. Zajmowała się między innymi restauracją Zamku Królewskiego w Niepołomicach. W 1932 roku na podstawie zdanego egzaminu otrzymała koncesję na samo, dzielną pracę w zawodzie. Do dziś przetrwały dwa zaprojektowane przez nią budynki: dom jednorodzinny przy al. Beliny-Prażmowskiego 26 oraz kamienica czynszowa przy ul. Pawlikowskiego 16 zrealizowana dla Józefa i Eleonory Elsnerów. Budynek wyróżnia się stalowym ozdobnikiem w kształcie masztu zachowanym mimo podwyższenia kamienicy. Diana Reiter zginęła w obozie pracy przymusowej KL Plaszow w 1943 roku – domniemany moment jej śmierci został przedstawiony przez Stevena Spielberga w „Liście Schindlera”.

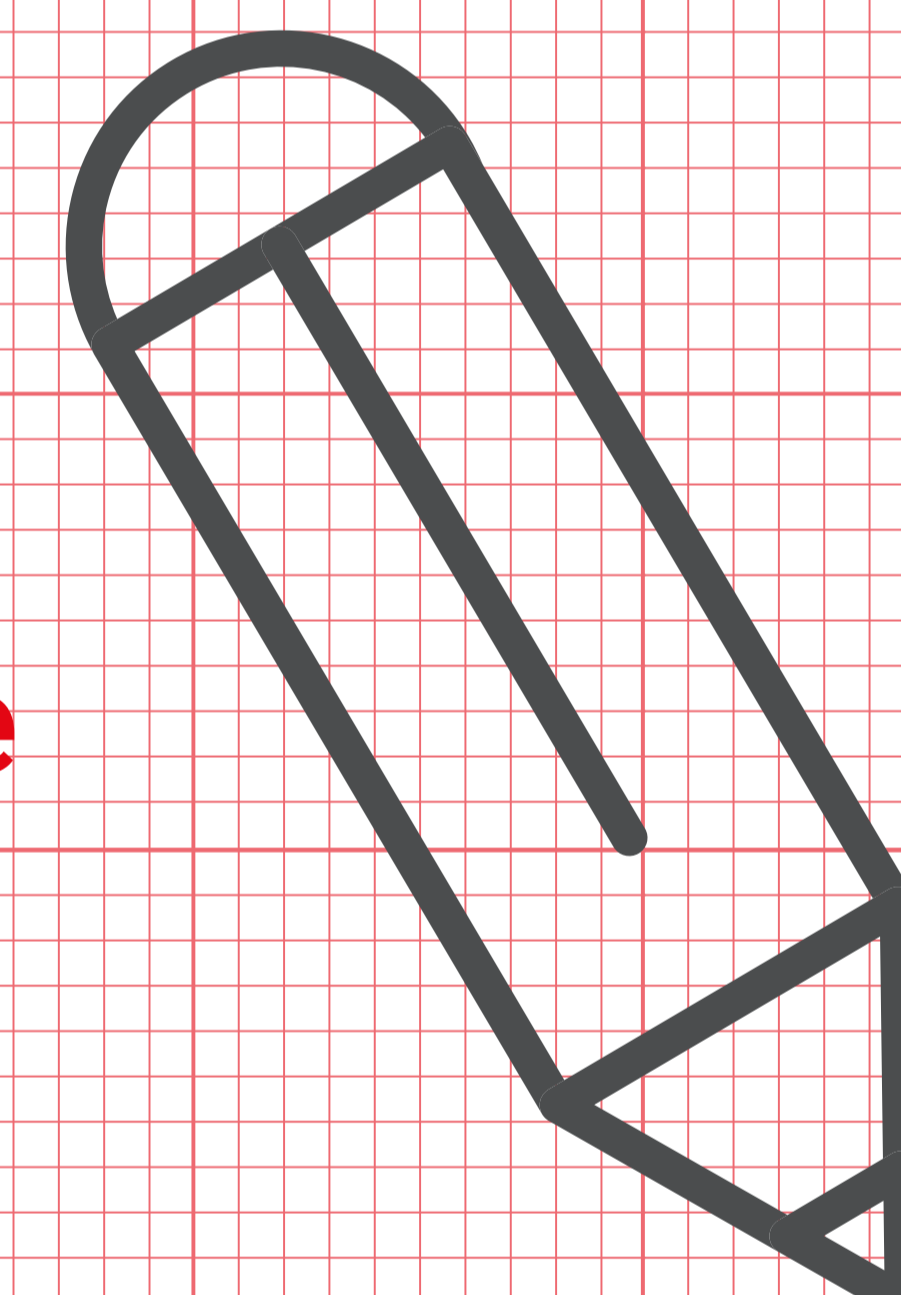
Diana Reiter and her colleagues Reła Schmeidler and Irena Bertig were among the first female architects in Kraków. Having graduated from the Faculty of Architecture at the Lviv Polytechnic in 1927, Reiter worked for the provincial authorities from 1928 to 1931 on projects that included the restoration of the Royal Castle in Niepołomice. In 1932, she obtained a licence to work as an independent architect. Two of her designs can still be admired today: 26 Beliny, -Prażmowskiego Avenue and 16 Pawlikowskiego Street. Built for Józef and Eleonora Elsner, the latter house features a mast-shaped steel ornament, preserved despite one storey added to the building in 2001. Diana Reiter was killed in KL Plaszow forced labour camp in 1943 – the alleged moment of her death was depicted by Steven Spielberg in his film "Schindler's List".

dom handlowy **Jubilat** **Jubilat Department Store**

realizacja **implementation**
1959-1969

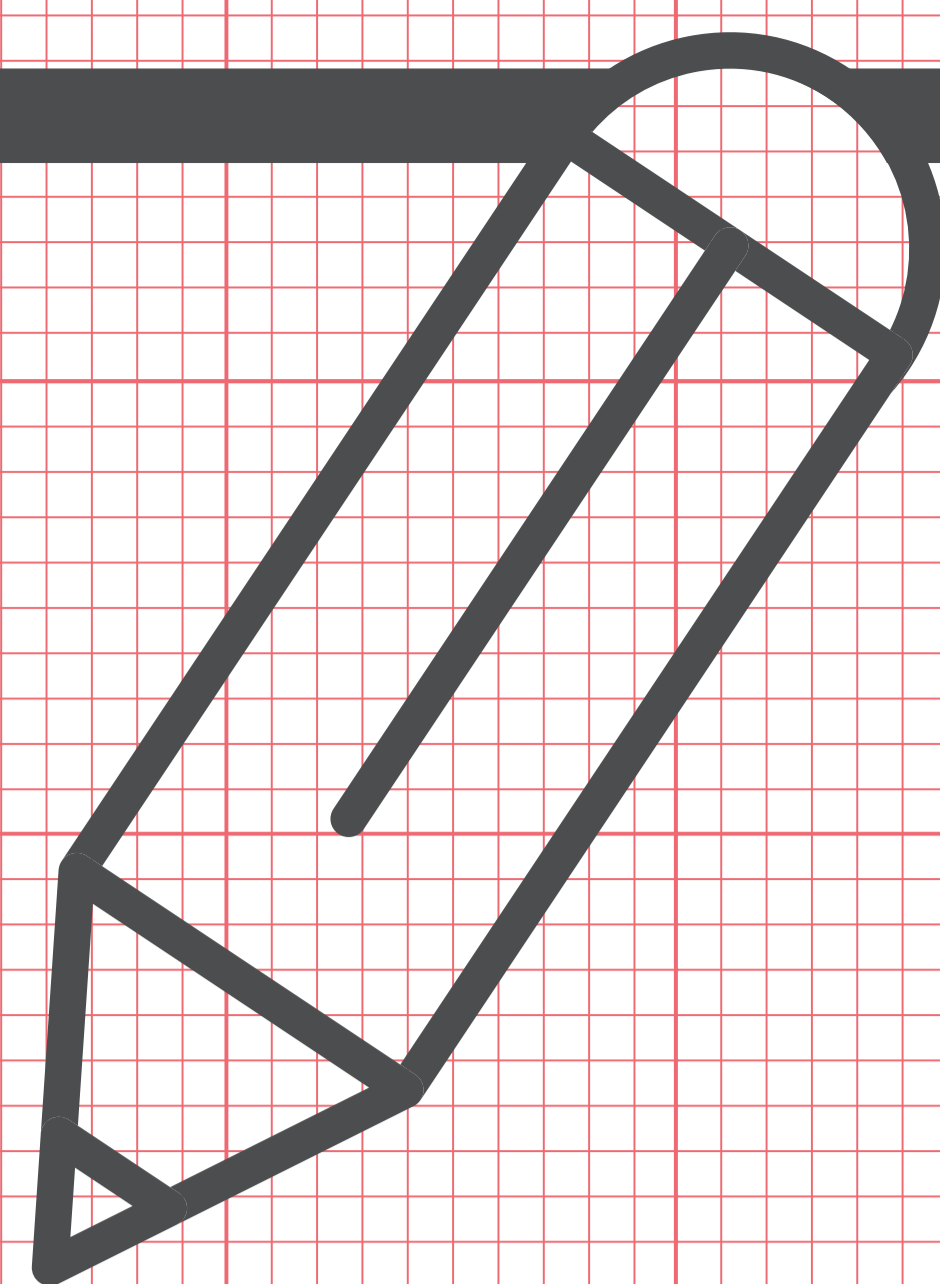
autorka **designer**
JADWIGA SANICKA

Idea powstania domu handlowego pojawiła się w 1958 roku w związku z jubileuszem pięćdziesięciolecia Spółdzielni Spożyców „Społem”. Pierwotna koncepcja Henryka Jerzego Marconiego zakładała 4 000 m² powierzchni handlowej oraz 2 000 m² powierzchni administracyjnej z kawiarnią na tarasie na dachu. Całość miała zostać oddana do użytku w 1964 roku.

Rozpoczęcie robót zostało jednak przesunięte w czasie, a projekt powierzono Jadwidze Sanickiej, która zachowała pierwotnie założoną kubaturę. Od otwarcia w 1969 roku przez blisko trzy dekady Jubilat był największym domem towarowym w Krakowie. W 2014 roku wstawiono nowe, niebiesko barwione szyby w miejsce oryginalnych brązowych.

The department store was originally conceptualized in 1958 in connection with the 50th anniversary of the popular Społem Grocery Co-operative. The original concept by Henryk Jerzy Marconi envisaged 4,000 m² of retail and 2,000 m² of administrative space, complete with a roof terrace café. The plans to launch the building in 1964 were postponed and the project was entrusted to Jadwiga Sanicka, who continued work maintaining original dimensions. Following its opening in 1969, Jubilat remained Kraków's largest department store for nearly three decades. In 2014, new blue-tinted windows were inserted to replace the original brown ones.

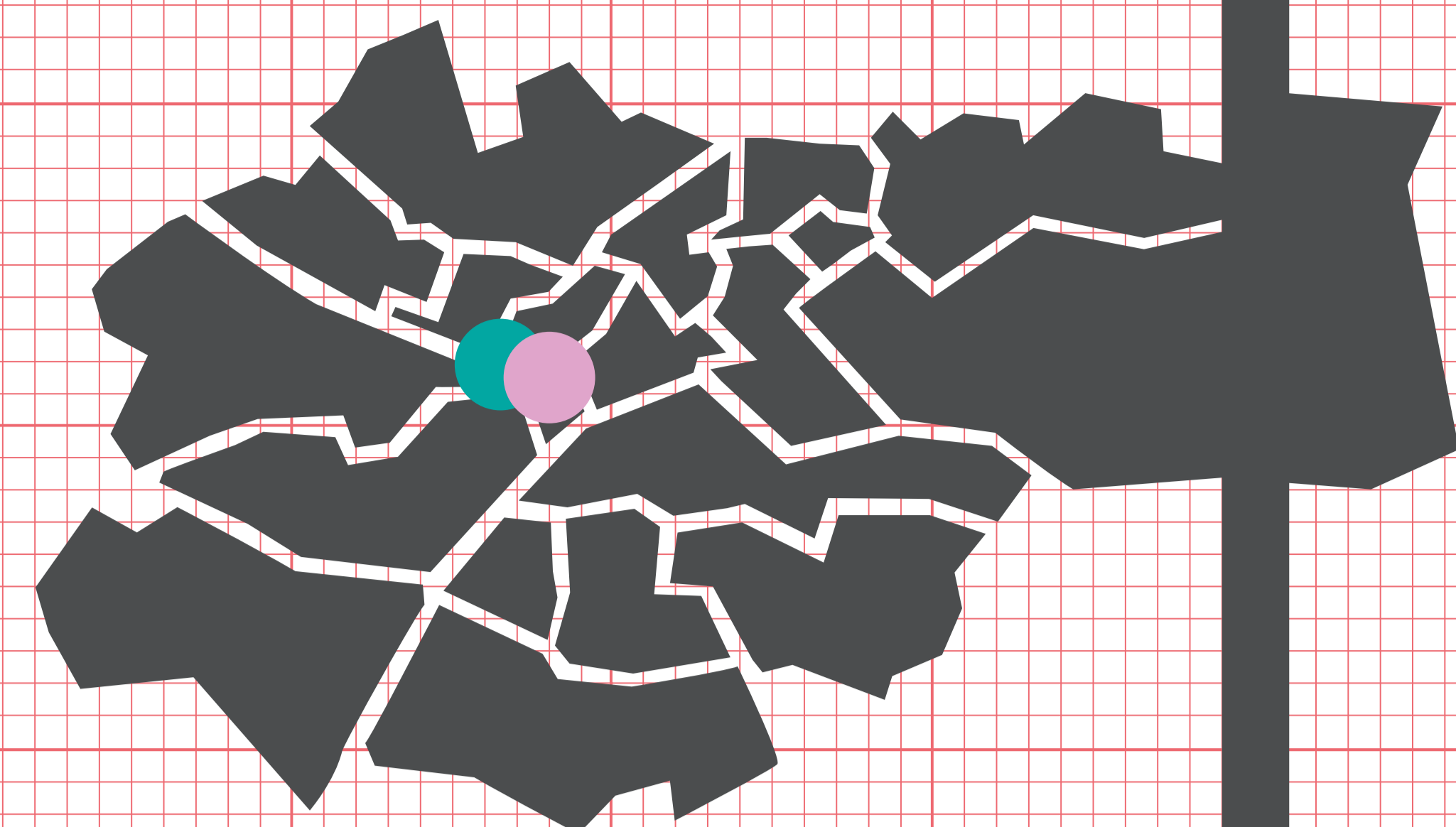
Bunkier Sztuki Bunkier Sztuki

projekt design
1957-1959

realizacja implementation
1959-1965

autorka designer

KRYSTYNA TOŁŁOCZKO-RÓŻYSKA

Wyjątkowy brutalistyczny budynek otwarty został w 1965 roku – piętnaście lat po tym, jak Krakowski Oddział Centralnego Biura Wystaw Artystycznych rozpoczął planowanie wzniesienia nowego pawilonu do eksponowania sztuki. W nową kubaturę został wkomponowany XVII-wieczny spichlerz znajdujący się wówczas na miejscu Bunkra. Tołłoczko-Różyska radykalnie zerwała z estetyką otoczenia, dzięki czemu jej obiekt jest diametralnie różny od bogatych w detale zabytków z placu Szczepańskiego. Główne wejście pomyślane zostało jako pomost biegnący z Plant, osłonięty żelbetową wstęgą. W 1994 roku „Miejski Pawilon Wystawowy” został oficjalnie przemianowany na Bunkier Sztuki – jak pieszczotliwie od lat nazywali go krakowianie i krakowianki. W 2016 roku ogłoszono konkurs na opracowanie koncepcji rozbudowy oryginalnego budynku.

The unique brutalist building designed by Krystyna Różyska, -Tołłoczko, was opened in 1965 – fifteen years after the Kraków branch of the Central Art Exhibition Office began planning the construction of a new art pavilion. A 17th-century granary, then located there, was incorporated into the new construction. The building stands in stark contrast to the detail-rich historical edifices of Szczepański Square, as Różyska-Tołłoczko radically departed from the aesthetics of its surroundings. The main entrance, sheltered by a reinforced concrete ribbon, was conceived as a platform connecting the gallery to the adjacent Planty Park. Since 1994, the building has been officially known by its nickname: Bunkier Sztuki (Bunker of Art) – concocted and used for decades by the locals. In 2016, a competition was announced to develop a concept for the extension of the original building.

foto: Daniel Zawadzki

mozaiki mosaics

realizacja implementation
1965

autorka designer

KRYSTYNA STRACHOCKA-ZGUD

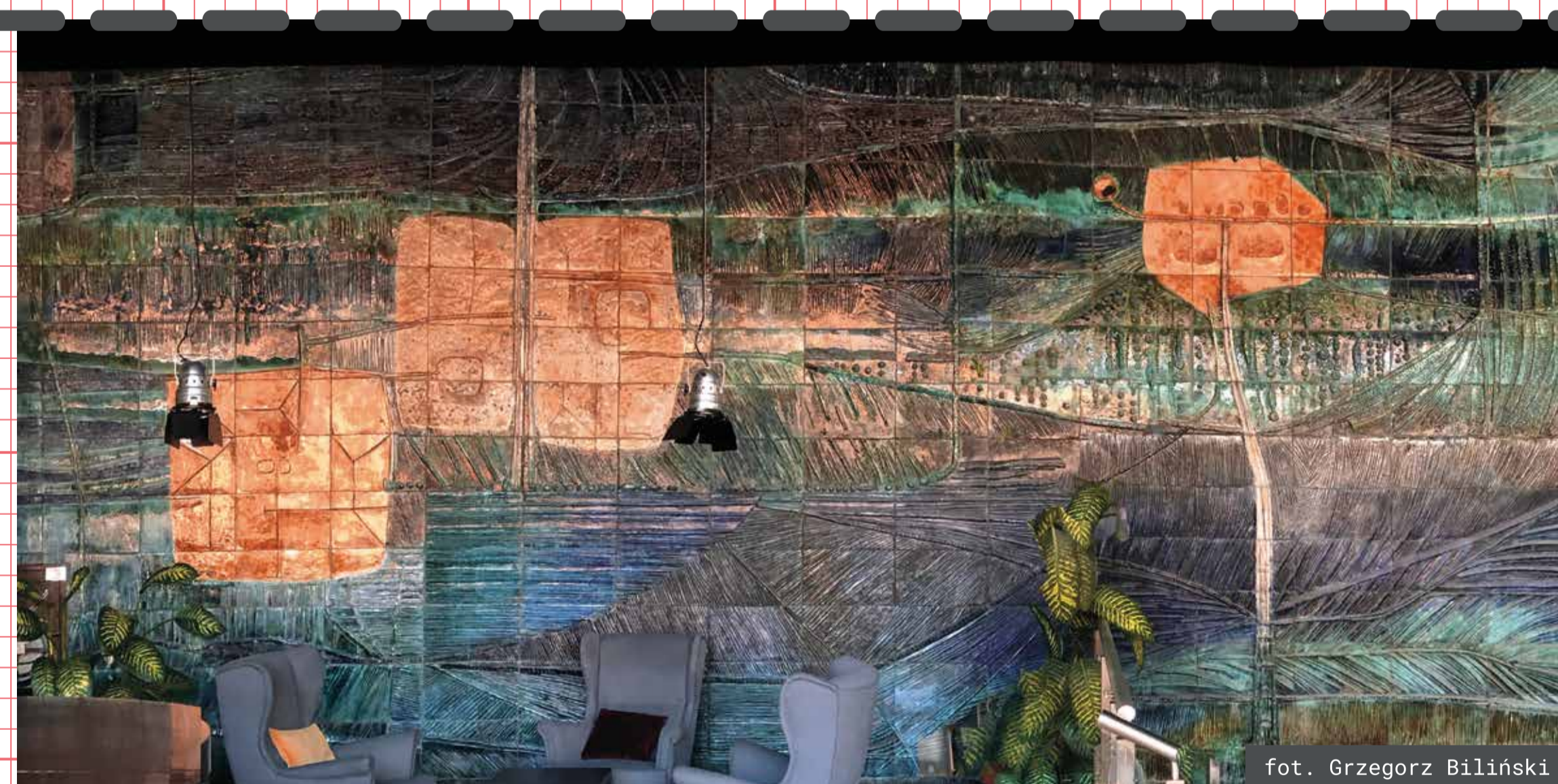
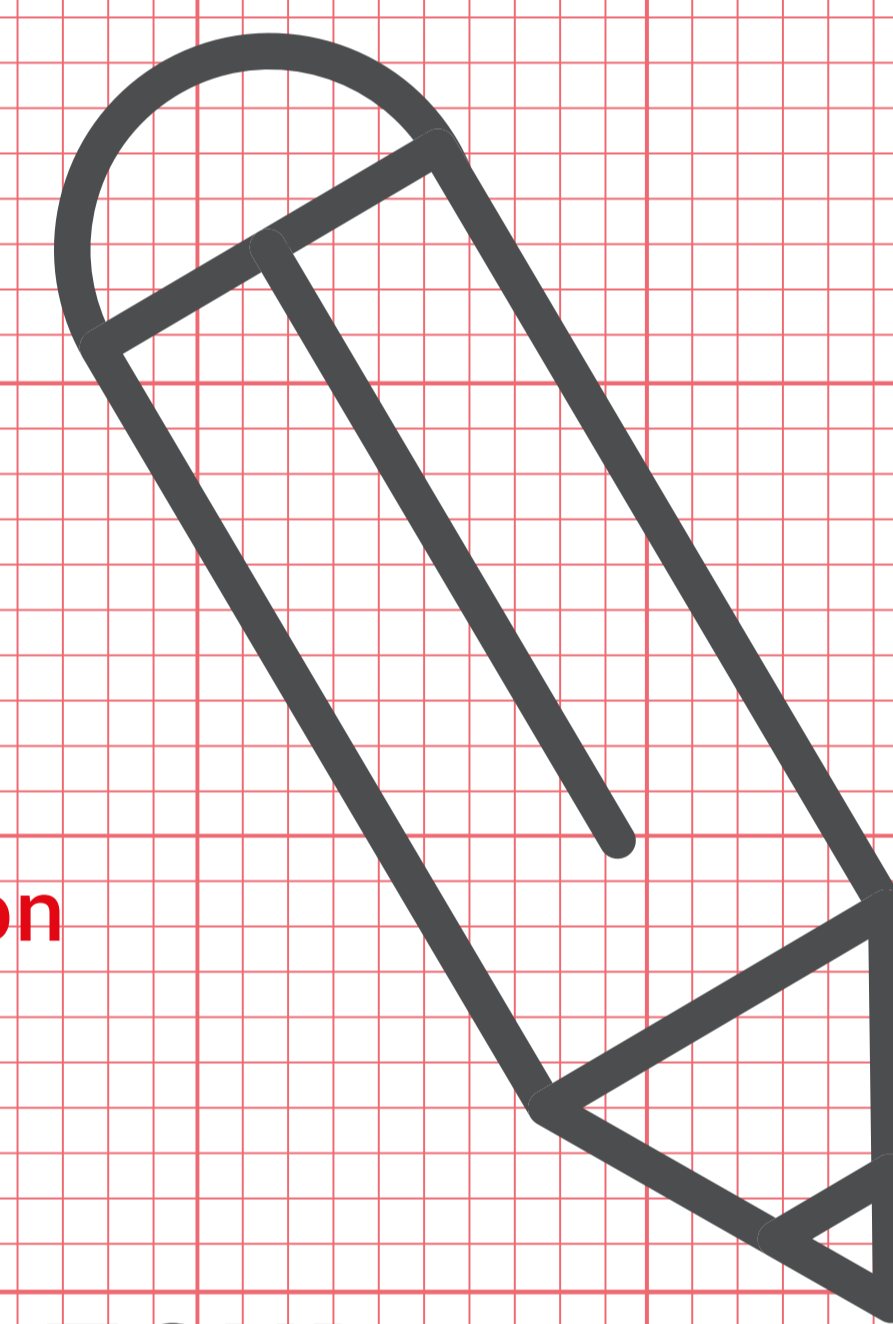

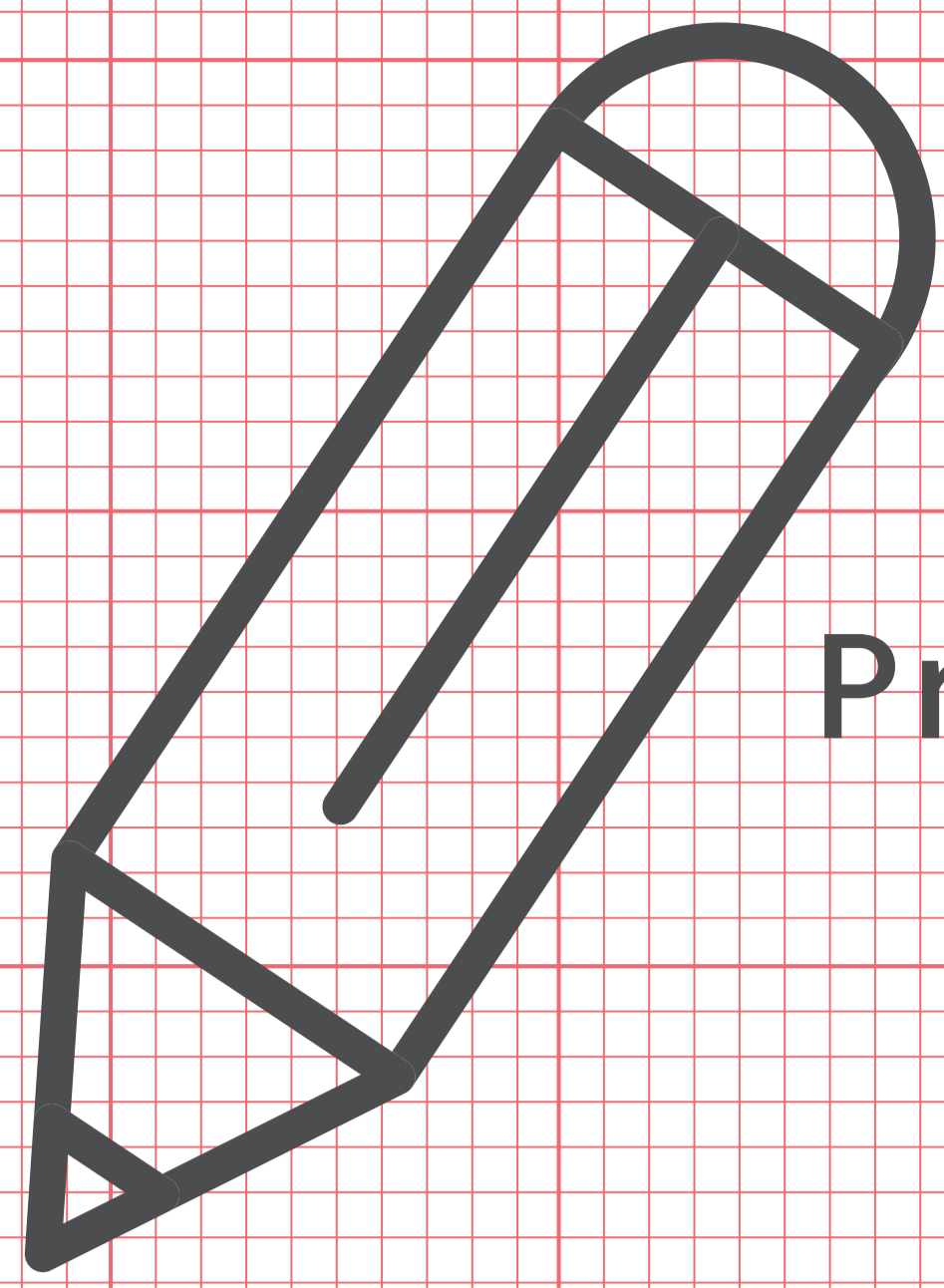
foto: Grzegorz Bilinski

foto: Grzegorz Bilinski

Kino Kijów powstało jako element jednego zespołu z hotelem Cracovia. W okresie „odwilży” po 1956 roku postanowiono wzniesić w centrum Krakowa pierwszy nowoczesny hotel, któremu miał towarzyszyć reprezentacyjny gmach na duże wydarzenia kulturalne – prawdziwie luksusowe centrum konferencyjne i festiwalowe. Oba budynki zdobią unikatowe mozaiki, z których dwie najślawniejsze wykonała Krystyna Strachocka-Zgud. Umieszczona w holu Cracovii okazała praca w intensywnie złotym kolorze nadawała przestrzeni blizny. Tymczasem dzieło z Kina Kijów (po lewej) ma przedstawiać „przestrzeń” i nawiązywać do kinematografii. Pierwotnie monumentalna mozaika była widoczna z alei Krasińskiego – później wymieniono jednak szyby elewacji z przezroczystych na przyciemniane. Warto wejść do kina, by ją zobaczyć!

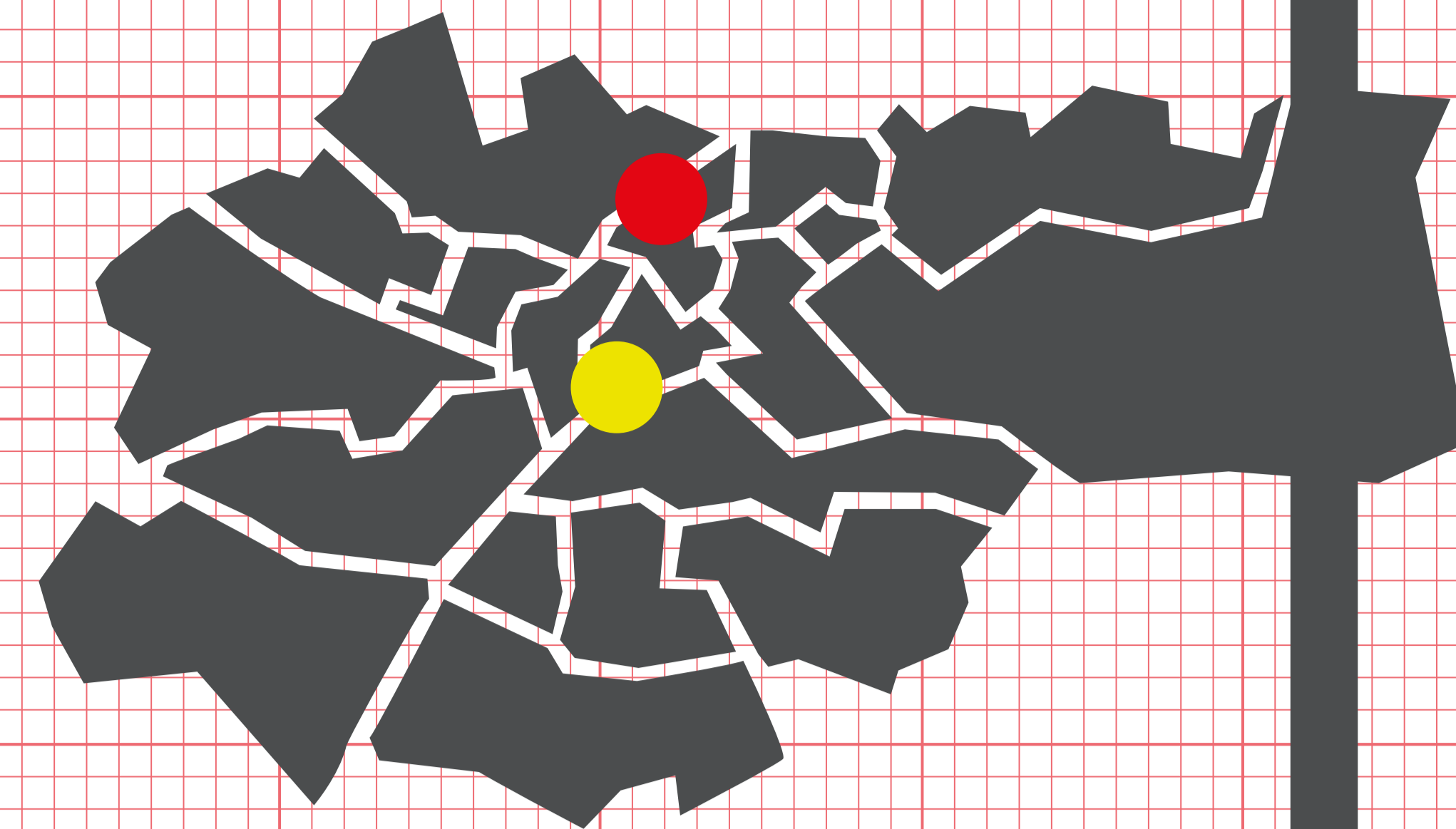
The Kijów cinema and the Cracovia hotel were designed as a single architectural complex. As a result of the political thaw of 1956, Kraków was to gain the first centrally-located, state-of-the-art hotel complemented by a stylish cultural centre ready to host top conferences and festivals. Both buildings are decorated with unique mosaics. Two best-known pieces were created by Krystyna Zgud, -Strachocka. Cracovia's lobby features a grand, intensely golden mosaic that adds a touch of glamour to the venue. The Kijów piece (on the left) was intended to allude to the notion of space and refer to cinematography. Originally, the monumental mosaic was visible from the outside. Later, however, the façade was refitted with tinted glass. It is worth going into the cinema to see it!

osiedle Prądnik Czerwony Prądnik Czerwony Housing Estate

realizacja implementation
1975-1986

autorka designer
ANNA BASISTA

Na przeciwległym od cmentarza Batowickiego krańcu Prądnika Czerwonego w roku 1975 rozpoczęto budowę osiedla mieszkaniowego, którego główną projektantką była Anna Basista. Bloki wzniesiono w systemie „wielkiej płyty”, tzw. odmiany krakowskiej. Rozplanowanie urbanistyczne zakładało dostęp do parku na terenach dawnych ogrodów dominikańskich wzdłuż potoku Sudół Dominikański w pobliżu ruin młyna, gdzie dziś znajduje się Park Zaczarowanej Dorożki – lokalne stawy zostały osuszone i zasypane, a na części terenów po nich utworzono działkowe ogródki pracownicze (zamknięte w 2006 roku).

In 1975, in the Prądnik Czerwony district of Kraków, the construction of a new housing estate began. Designed by Anna Basista, the apartment buildings were constructed in a large-panel system typical of Kraków. The design ensured direct access to a park established in the former Dominican friary gardens along the Sudół Dominikański stream near the ruins of a mill. Now turned into Zaczarowanej Dorożki Park, the area used to have ponds that had been drained, filled in and partially replaced with allotment gardens (closed in 2006).

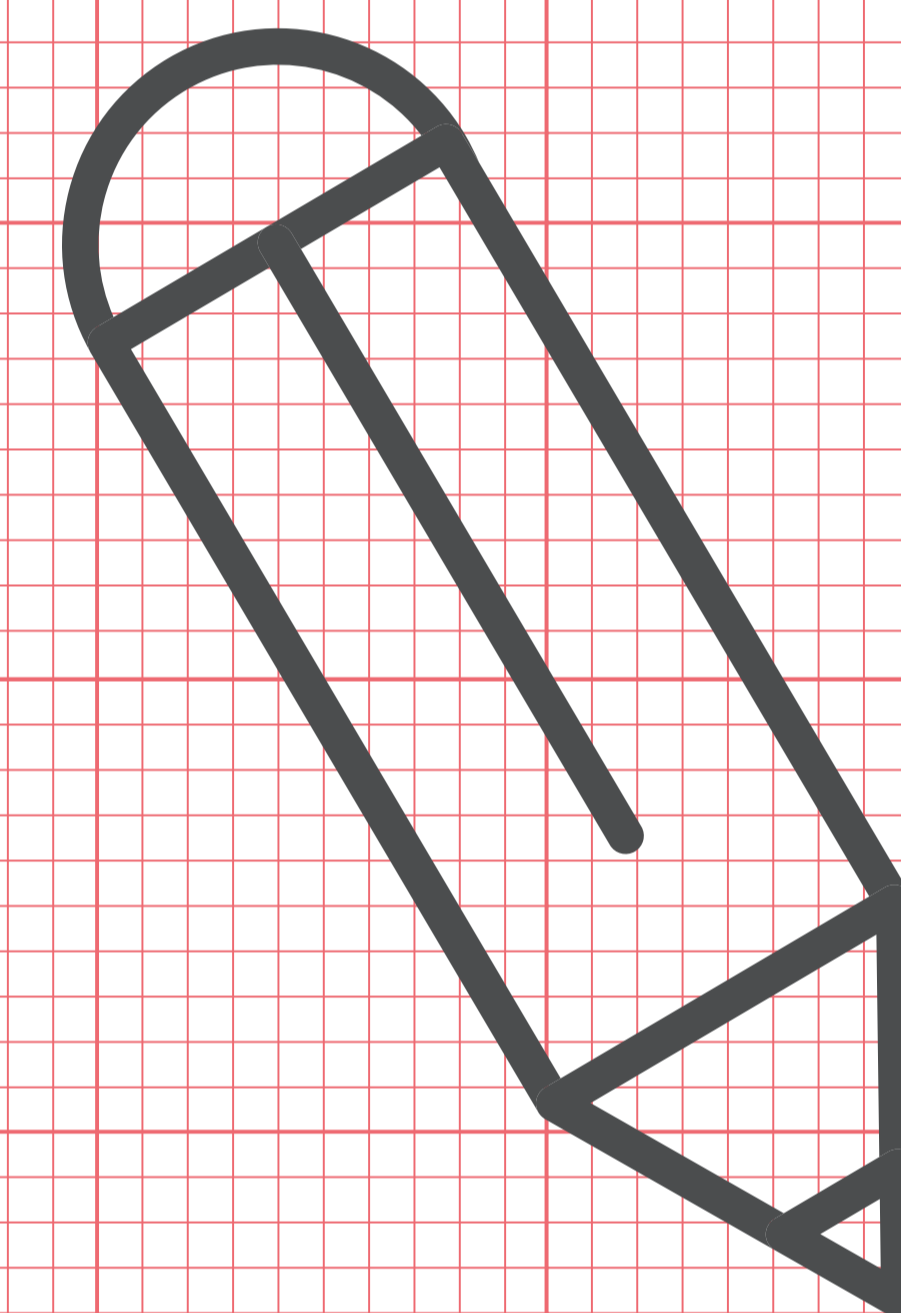
Żyłetkowce Razorblade buildings

projekt design
1966

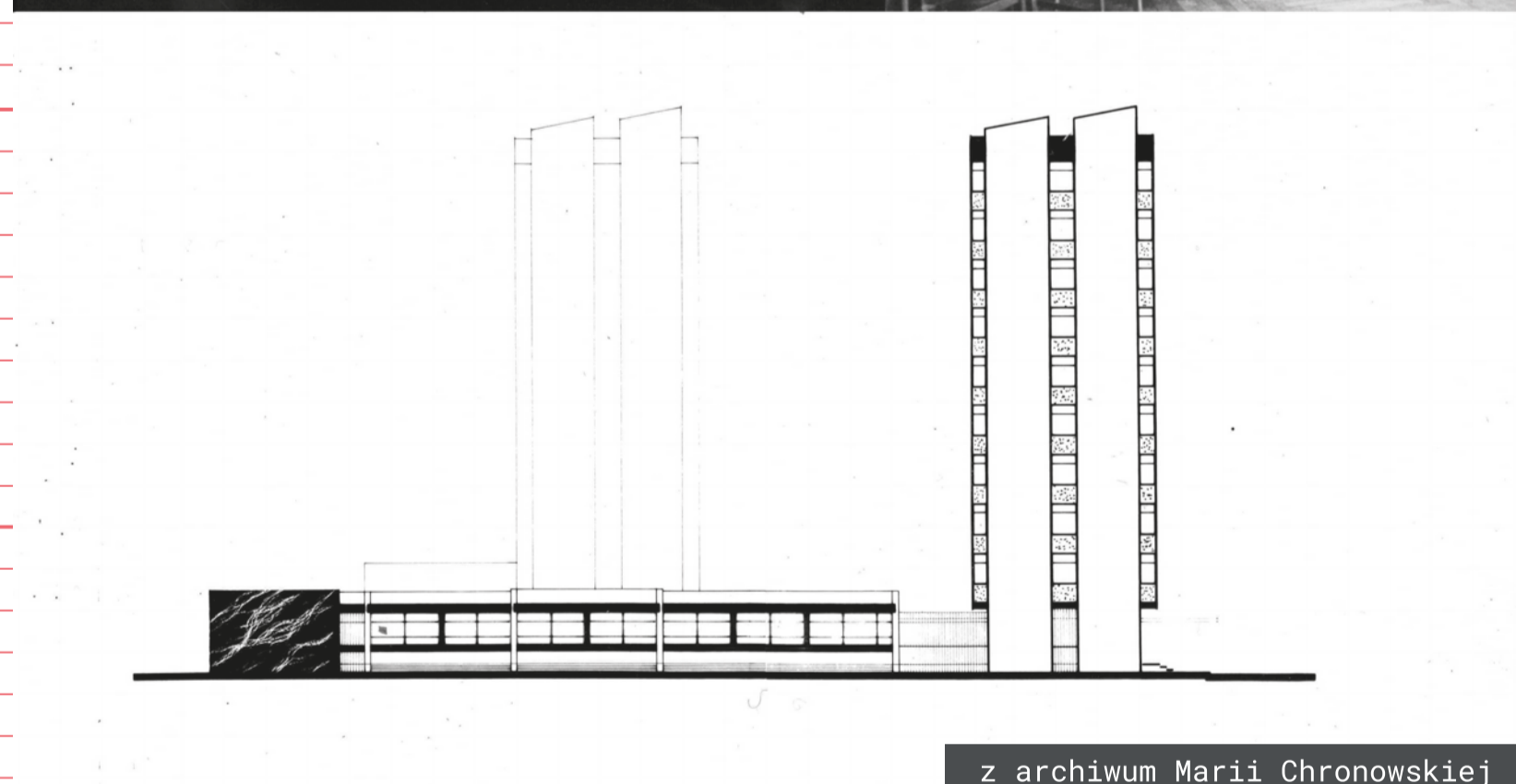
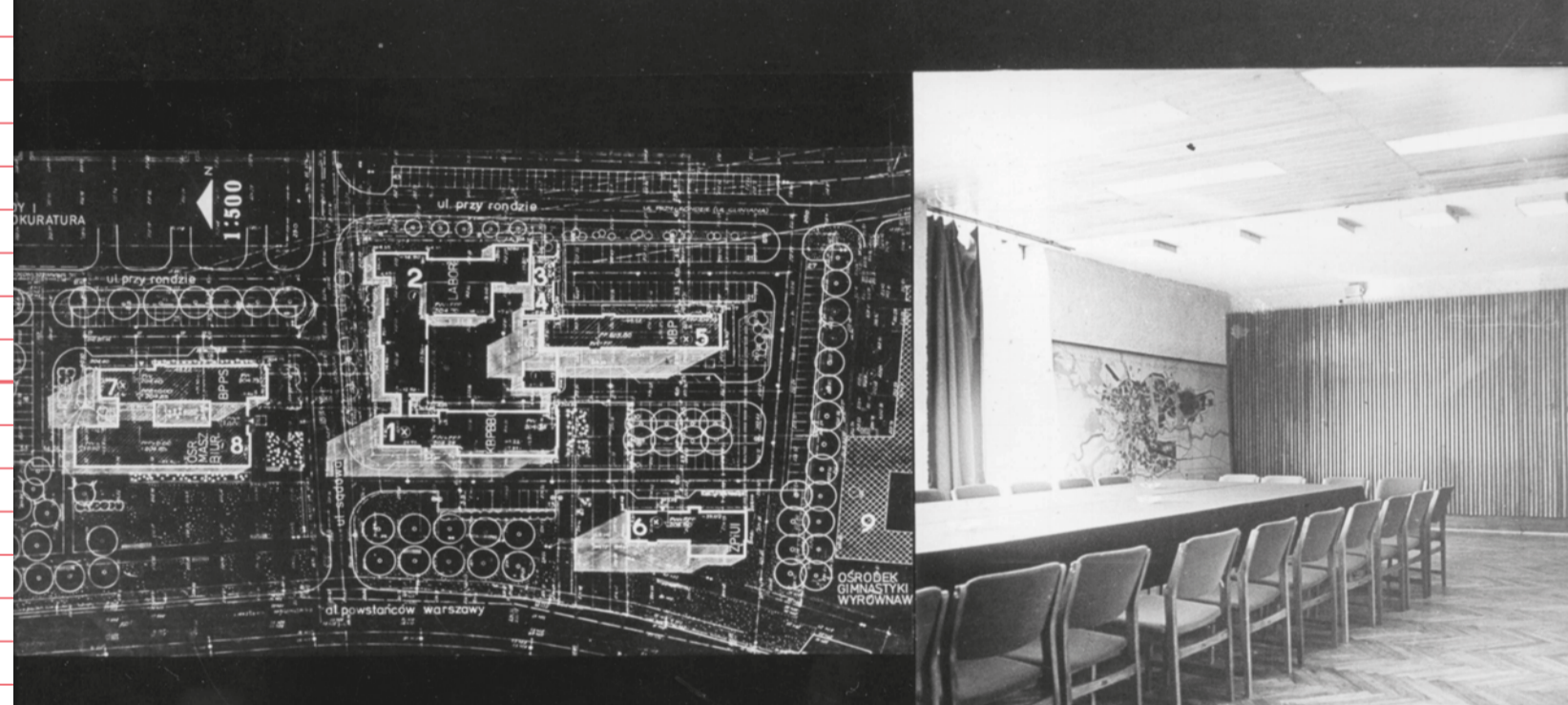
realizacja implementation
1969-1970

autorzy designers

MARIA I JERZY CHRONOWSCY

zespół biurowców - kraków al. powstanców warszawy

z archiwum Marii Chronowskiej

foto. Marcin Włodarczyk

Projekt biurowców, które miały służyć wielkim przedsiębiorstwom doby gospodarki centralnie planowanej, został sporządzony w 1966 roku przez małżeństwo architektów: Marię i Jerzego Chronowskich. Cały kompleks zbudowany na parceli o powierzchni ok. 2 hektarów na terenie Grzegórek (przy al. Powstania Warszawskiego) miał pomieścić ok. 1700 pracowników. Na parterze każdego z trzech wieżowców zaplanowano lobby z salami konferencyjnymi. Jasność wewnątrz zapewniały ciągnące się po całej elewacji wstęgi okien. Charakterystycznym elementem budynków są pionowe aluminiowe łamacze światła, umieszczone pomiędzy oknami. Dzięki nim biurowce zyskały unikalny charakter, a także przydomek – „Żyłetkowce”, który funkcjonuje do dzisiaj.

The office buildings, intended to house large, specialised companies under the system of a centrally planned economy, were designed in 1966 by a husband-and-wife architectural duo: Maria and Jerzy Chronowski. The complex, built on a nearly two-hectare plot, was to accommodate around 1,700 employees. The ground floor of each of the three high-rise buildings featured a lobby with conference rooms. Rows of windows stretching across the façade were to provide ample lighting for the interiors. The buildings stand out thanks to vertical aluminum sun breakers resembling razorblades located between the windows. They add character to the buildings and earned them the nickname still used today.